

נושאים בפרשת

במדבר

- מניין בני ישראל (א', א' – מ"ו)
- שבט לוי (א', מ"ז – נ"ד)
- סדר החניות והמסעות (ב', א' – ל"ד)
- משפחת הכהונה (ג', א' – ד')
- תפקיד הלויים והכהנים (ג', ה' – י"ג)
- מפקד שבט לוי (ג', י"ד – ל"ט)
- פדיון הבכורות (ג', מ' – נ"א)
- משמרת בני קהת (ד', א' – כ')

נושאים בפרשת במדבר

מניין בני ישראל (א', א' – מ"ו)

ביום א' באייר, בשנה השנייה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, פוקד שוב הקב"ה על משה במדבר ¹ סיני למנות את ראש ² בני-ישראל ³ למשפחתם לבית אבותם ⁴

ומטעם זה דרשו בירושלמי פסחים פ"ב ה"א על הפסוק 'וילדה זכר' לרבות המת, והיינו מדלא כתיב וילדה בן שאז היה במשמע דוקא חי שהוא בונה. ומפני כל זה בהשתלשלות בנין הדורות נקראת המשפחה על שם האב ולא על שם האם כמבואר.

וזה נפק"מ לכמה דברים, כי מהאי טעמא מבואר בסוגיא כאן דאין אח ואחות מן האם נוחלין ומנחילין משום דכתיב (פרשת פנחס) 'ממשפחתו וירש אותה', וביבמות נ"ד: לענין גאולת עבדים דכתיב (פרשת בהר) 'או דודו או בן דודו יגאלנו', קיי"ל דדודו פירושו מן האב ולא מן האם, משום דכתיב שם ממשפחתו יגאלנו, ובקדושין ס"ו: כל מקום שיש קידושין ואין עבירה [ר"ל שהקידושין תופסין בהיתר] הולד הולך אחר הזכר, ופירש רש"י משום דכתיב למשפחתם לבית אבותם, וכפי הנראה פירש כן ע"פ סוגיית הגמרא שם ס"ט, יעו"ש. וקרוב לומר דמטעם דרשה זו קיי"ל בלאו דלא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית, ולבד דרשה אגדית שיש בענין זה, י"ל משום דהביאה בקהל יונח רק על הגברים שהם מייסדים משפחה וקהל, משא"כ הנשים, כמבואר.

וכן יתבאר ע"פ זה מה דקיי"ל בעלמא דאחים מן האב יותר קרובים מאחים מן האם, כמו לענין חליצה וצדקה (פרשת ראה בפסוק 'כי יהיה בך אביון מאחד אחיך', ועיי"ש לפנינו). וכנגד זה קיי"ל בקדושין ס"ח:, דאחים מן האם יותר אוהבים זה לזה, אך היכי דאיירי בענין קרבת משפחה אז יתרון לאחים מן האב משום דמשפחת אב קרויה משפחה, והיכי

¹ במדבר סיני – לעיל מיניה כתיב: "ואלה המצות", וסמיק ליה: "במדבר סיני" לומר, אם אין אדם משים עצמו כמדבר, אינו יכול לידע תורה ומצוות. בעל הטורים.

² לסדרם שיכנסו לארץ מיד איש על דגלו בלתי מלחמה אלא שיפנו האומות מפניהם כמו שעשו קצתם כמו שהעיד באמרו כעזובת החורש והאמיר אשר עזבו מפני בני ישראל אולי היו משפחות מהגרשי שעליו אמרו ז"ל שעמד ופנה מאליו ובקלקול המרגלים הוסיפו השבע אומות להרע מ' שנה והוצרך להחרימם. ספורנו.

³ שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אמר הר"ב בכור שור כי על ידי בקע לגלגלת דכי תשא נודע כללם דכל ישראל ביחד דכתיב התם לשש מאות וכאן מצינו כל שבט ושבט דגל בפני עצמו שנאמר למשפחותם לבית אבותם ובערבות מואב מונה את הנולדים מאלו סמוך לכניסה לארץ כי בהם לא היה איש מפקודי משה ואהרן. דעת זקנים.

⁴ למשפחתם לבית אבתם. מכאן דמשפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה. בבא בתרא ק"ט:

עיין רמב"ם פרק י"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ט"ו.

טעם הדבר פשוט, משום דהגברים הם בוני העולם וישובו, ואשר על כן נקראו הזכרים בשם בנים על שם בנין, וכמ"ש בתנחומא פרשת בראשית והובא ברש"י שם (ה', כ"ח) 'ויולד בן' שממנו נבנה העולם, וכתב הרלב"ג בפרשת אמור דלכן לא יקרא הנפל בשם בן מפני שהוא אינו בונה העולם.

ובשמותם⁵, כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה, שזהו הגיל של מי שיוצא בצבא⁶. כל זה היה חודש ימים לאחר הקמת המשכן (בא' בניסן).

עתה, כאשר הקב"ה משכן את שמו על ישראל הוא מונה אותם שוב כאות לחביבותם. לעריכת המפקד יהיו לצד משה כל שניים עשר ראשי השבטים - הנשיאים, אותם מונה התורה בשמותיהם אחד לאחד.

וכך התורה מסכמת את מניין האנשים הזכרים מבן עשרים ומעלה ועד בן ששים⁷ בכל שבט ושבט:

ראובן: מ"ו אלפים וחמש מאות - 46,500

שמעון: נ"ט אלפים ושלוש מאות - 59,300

גד: מ"ה אלפים שש מאות וחמישים - 45,650

יהודה: ע"ד אלפים ושש מאות - 74,600

יששכר: נ"ד אלפים וארבע מאות - 54,400

זבולון: נ"ז אלפים וארבע מאות - 57,400

אפרים (יוסף): מ' אלפים וחמש מאות - 40,500

מנשה⁸ (יוסף): ל"ב אלפים ומאתיים - 32,200

בעצמם יחיו ויירשו הארץ ולא יפקד מהם איש. ספורנו.

⁶ אפשר שיהיה הטעם בזה בעבור שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים. רמב"ן.

⁷ ויהיו כל פקודי. כל יוצא צבא בישראל. ולא יתר על בן ששים שלא היה יוצא בצבא כמו שהזכירו ז"ל על יאיר בן מנשה וזולתו ובלעדיהם עלה הסכום אל מה שכתב אחר כך. ספורנו.

⁸ ועליו מטה מנשה. בכל מקום אמר והחונים עליו, וכאן אמר ועליו משום דכיון שבמספר בסוף הארבעים פ' פנחס היה מספר בני אפרים

דאיירי לענין רגשי אהבה וידידות אז יתרון לאחים מן האם.

ואמנם יש יוצא מכלל זה, בפרשת כי תצא בענין ממזר בפסוק 'דור עשירי לא יבא לו בקהל השם', ועיין באה"ע סי' ה' מדינים אלו. תורה תמימה.

⁵ במספר שמות. כי היה אז כל אחד מאותו הדור נחשב בשמו המורה על צורתו האשית למעלתם על דרך ואדעך בשם ולא כן קרה לדור באי הארץ ובכן לא נמנו במספר שמות ולא נזכרו זולתי ראשי המשפחות ומספר האישים. ועם זה הודיע שהיתה הכונה שאותם האישים

בנימין : ל"ה אלפים וארבע מאות - 35,400

דן : ס"ב אלפים ושבע מאות - 62,700

אשר : מ"א אלפים וחמש מאות - 41,500

נפתלי : נ"ג אלפים וארבע מאות - 53,400

סך הכל נמנו : תר"ג אלפים חמש מאות וחמישים - 603,550

שבט לוי (א', מ"ז – נ"ד)

שבט לוי שנבחר לשרת במשכן לפני ה', לא נמנה⁹ יחד עם בני ישראל¹⁰ כי הם מיוחדים ומובדלים לה¹¹. הם ממונים על פירוק המשכן, נשיאתו במסעות בני ישראל במדבר והקמתו בכל חניה, והזר הקרב יומת¹². תפקידם גם לשמור על המשכן.

¹⁰ כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. בבא בתרא קכ"א.

¹¹ ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את השם, לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל השם שנאמר ברכ ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר, אני חלקך ונחלתך. רמב"ם פרק י"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה י"ב.

¹² אמר ליה ההוא עובד כוכבים להלל, מקרא זה על מי נאמר, אמר ליה, אפילו דוד מלך ישראל. שבת ל"א.

מעט ממספר הראשון וכמספר בני מנשה בפעם הראשון, ובני מנשה רבו עד כי היו שנים וחמשים אלף, ולכן בפי פנחס הקדים מנין מנשה למנין אפרים, וזה שמרמז כאן ועליו, שגבר עליו אחיו במנין עד למעלה, משא"כ באינך, דכולהו לא הגבירו על ראשי דגליהם במנין השני. ודו"ק. משך חכמה.

⁹ לא התפקדו. לא הופקדו על ידי הפוקדים ולא התפקדו מעצמם שלא הכינו עצמם כשאר העם להקהל ולהתיחס וזה היה קודם שיאמר האל יתברך למשה אך את מטה לוי לא תפקוד כי אמנם המתינו לראות מה יצוה ה' להם מאחר שלא הזכיר שבט לוי עם שאר השבטים באמרו ואתכם יהיו איש איש למטה. ספורנו.

סדר החניות והמסעות (ב', א' – ל"ד)

ה' מצווה על משה ואהרן לערוך את סדר חנייתם של שניים עשר השבטים סביב המשכן, כאשר הם מתחלקים לארבע קבוצות בארבע רוחות השמיים¹³, כל שבט על דגלו¹⁴:

בצד מזרח **מחנה יהודה**, ואליו נלווים השבטים **יששכר וזבולון**.

בצד דרום **מחנה ראובן**, ואליו נלווים השבטים **שמעון וגד**.

בצד מערב **מחנה אפרים**, ואליו נלווים¹⁵ השבטים **מנשה ובנימין**.

בצד צפון **מחנה דן**, ואליו נלווים השבטים **אשר ונפתלי**.

לשבט **לוי** - מחנה מיוחד בין כל המחנות, סמוך לאהל מועד - המשכן.

וכך, על-פי סדר חנייתם, נוסעים גם בני ישראל לכל מסעותיהם במדבר¹⁶: כאשר מתעלה הענן מעל המשכן, אות הוא כי יוצאים לדרך. לאחר פירוק המשכן ועריכת כל ההכנות ליציאה לדרך, יוצאים ראשונה שבט יהודה ואיתם שני השבטים הנלווים אליו. אחריהם כל שבטי ישראל על-פי סדר חנייתם.

¹³ כאשר יחנו כן יסעו. תניא, כיצד היו ישראל מהלכין במדבר, ר' חמא בר חנינא ור' הושעיא, חד אמר כתיבה וחד אמר כקורה, מאן דאמר כתיבה – דכתיב כאשר יחנו כן יסעו, ומ"ד כקורה – דכתיב (פרשת בהעלותך) 'מאסף לכל המחנות לצבאותם'. תלמוד ירושלמי מסכת עירובין פרק ה' הלכה א'.

מ"ד כמו תיבה שהיא מרובעת כך היו נוסעים, דגל מחנה יהודה במזרח, ראובן בדרום, אפרים במערב ודן בצפון. ומ"ד כמו קורה, היה הסדר מתחלה דגל יהודה ואחריו ראובן ואחריו אפרים ואחריו דן.

¹⁴ כל דגל יהיה לו אות וסמל עם מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגוון אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. רש"י.

וכתב ר"א (אבן עזרא על במדבר ב', ב') סימנים היו בכל דגל וקדמונינו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם ומצוירים עליו דודאים ובדגל יהודה צורת אריה כי בו המשילו יעקב (בראשית מ"ט, ט') ובדגל אפרים צורת שור מטעם בכור שורו (דברים ל"ג, י"ז) ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא. רמב"ן.

¹⁵ ועליו מטה מנשה. מכאן דעליו – בסמוך משמע. מנחות צ"ו.

¹⁶ כאשר יחנו כן יסעו. מקיש נסיעתן לחנייתן, מה חנייתן על פי הדבור אף נסיעתן על פי הדבור. תלמוד ירושלמי מסכת עירובין פרק ה' הלכה א'.

משפחת הכהונה (ג', א' - ד')

עם סיום מנייתם של בני ישראל, מספרת התורה על משפחת הכהונה.

בראש המשפחה אהרן הכהן-הגדול אחיו של משה רבנו¹⁷. בניו שנמשחו עמו לכהונה הם נדב ואביהו, אשר מתו בלא בנים¹⁸ לאחר שהקריבו אש זרה, ואלעזר ואיתמר (לאלעזר, בנו של אהרן, נולד בן נוסף, פינחס, אך הוא נולד לאחר משיחת הכהנים ולכן לא נמנה איתם. רק מאוחר יותר נתמנה על-ידי הקב"ה לכהן באופן מיוחד, בגלל מסירות נפשו לה' כפי שנלמד בפרשת פינחס).

תפקיד הלויים והכהנים (ג', ה' - י"ג)

לשבת לוי תפקיד מיוחד בעם ישראל. הלויים שאינם כהנים, מצווים על שמירת המשכן ואילו משפחת הכהנים מצווים על כל עבודות ההקרבה.

התורה מסבירה כי בעצם בכורי ישראל היו אמורים לעבוד במשכן, שכן הקב"ה 'קנה' אותם בעת הפרשתם מבכורי מצרים ב'מכת בכורות'¹⁹. אך משחטאו ישראל בחטא העגל, ובתוכם כל בכורי ישראל, זכו בעבודה ובמשמרת הקודש בני לוי של השתתפו בחטא²⁰.

²⁰ כי לי כל בכור. מקודם היתה העבודה בבכורות: ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל. אמנם במכת בכורות שהיו הבכורות ראויים ליענש בעון הדור מפני היותם היותר נכבדים ובהיותם בלתי ראויים להינצל ממכת מדינה כעניין פן תספה בעוון העיר. ואני הצלתי במה שהקדשתי לי בעניין שיהיו אסורים להתעסק בעבודת הדיוט כמשפט כל הקדש שהוא אסור בגיזה ועבודה ולמען יהיו מותרים בזה הצרכים פדיון, כמשפט כל הקדש היוצא לחולין כאמרו (ו) 'כל בכור בניך תפדה' ולא בשביל זה הפדיון היו פטורים מן העבודה, ועכשיו שחטאו מאסתי ולקחתי הלויים תחתיהם לפדיון 'והיו לי הלויים' לעבודה. ספורנו.

¹⁷ ונקראו תולדות אהרן ומשה, אף שנזכרו רק בני אהרן, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. סנהדרין י"ט:

¹⁸ ובנים לא היו להם. תניא, אבא חנן משום ר' אלעזר אומר, כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה חייב מיתה, שנאמר 'וימת נדב ואביהוא ובנים לא היו להם', הא היה להם בנים לא מתו. יבמות ס"ד.

ובנים לא היו להם. הא אם היו להם בנים היו הם קודמין לאלעזר ואיתמר, לפי שכל הקודם בנחלה קודם לכבוד. תורת כהנים פרשת שמייני י, י"ב.

¹⁹ איתמר, ר' יוחנן אמר, קדשו בכורות במדבר ולא פסקו [עד שנכנסו לארץ], מאי טעמא, א"ר אלעזר, דאמר קרא לי יהיו – בהוייתם יהיו. בכורות ה'.

מפקד שבט לוי (ג', י"ד – ל"ט)

כאמור, לא התפקדו בני לוי במפקד הכללי של בני ישראל, ועתה מצווה משה למנותם, כל הזכרים מבן חודש ומעלה²¹. אגב מניינם מתארת התורה את מקום חנייתם ומסעם של משפחות בני לוי - גרשון, קהת ומררי ואת חלוקת התפקידים ביניהם:

משפחת גרשון מנתה 7,500 זכרים מבן חודש ומעלה, הם חנו ממערב למשכן, נשיא בית אב היה אליסף בן לאל. ותפקידם היה לשאת בזמן המסעות את יריעות המשכן, מסך פתח המשכן ואת קלעי החצר ואת אביזריהם.

משפחת קהת מנתה 8,600 זכרים. הם חנו דרומה²² למשכן. נשיא בית אב היה אליצפן בן עוזיאל. והופקדו על נשיאת השולחן, המנורה, המזבחות²³ וכלי הקודש, וכן פרוכת המסך.

משפחת מררי מנתה 6,200 זכרים, היא חנתה צפונית למשכן. נשיא בית אב היה צוריאל בן אביחיל. ונשאה את קרשי המשכן, בריחיו, אדניו וכל כלי עבודתו בזמן המסעות.

ונשיא נשיאי הלוי²⁴ היה אלעזר בן אהרן הכהן, הוא היה הממונה על כל עבודת הלויים.

ונמשכו עמהם במחלוקתם, שהם שוכנים לצד דרום – תימנה.

²³ והמזבחות. תניא, כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה (במוצאי יום טוב אחר הרגל, מפני נחשש שנגעו בהם עמי הארץ), חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת, מזבח הנחושת – דכתיב (בסוף פרשת יתרו) 'מזבח אדמה תעשה לי', ומזבח הזהב – דכתיב 'והמזבחות', איתקשו מזבחות להדדי. חגיגה כ"ז.

²⁴ תניא, ר' יהושע בן לוי אמר, אלעזר דוך דוכנים היה, ור' יהודה ברבי אומר אמרכל היה, ולמה נקרא שמו אמרכל – שהיה מר על הכל, וללמד שאפי' הכי אין גדולה בפלטין של מלך. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק י" הלכה ג'.

פירוש, אף שהיה נשיא הנשיאים, גדול ומכובד יותר מכולם, נתנו עליו הרבה עבודות, כדכתיב בפרשה הבאה (פסוק ט"ז) 'ופקודת אלעזר

²¹ אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, אתה אומר לי שאמנה אותן מבן חדש, יכול אני להיות מחזיר ומסבב בחצרותיהם ובתוך בתיים ולספר כל אחד ואחד שאת אומר לי: כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם, אמר לו הקדוש ברוך הוא את עושה שלך ואני עושה שלי. אמר רבי יהודה הלוי בר רבי שלום היה משה הולך ועומד לו על פתח אהליהם והשכינה מקרבת ואומר לו חמשה תינוקים יש בבית הזה, חמשה תינוקים יש באהל הזה, עשרה תינוקים יש באהל הזה, הדא הוא דכתיב (במדבר ג', ט"ז): ויפקד אתם משה על פי ה' וגו', כשם שהשכינה אומרת לו. מדרש רבה, הובא ברש"י ג', ט"ז.

²² אוי לרשע או לשכנו, דתן ואבירם ומאתים וחמישים איש מדגל מחנה ראובן שוכנים בצד תימן – דרום, לקו עמהם עם קרח ועדתו

סיכום מפקד שלוש משפחות הלוי מגיע לפי חישוב פשוט ל-22,300 נפש, אך התורה מסכמת ואמרת כי מנינם 22,000 נפש...?! ההסבר הוא, כי הסיכום נועד לחישוב פדיון בכורות ישראל מול הלויים הנוטלים את תפקידם (כפי שהתורה תבהיר מיד בהמשך). כיוון ש-300 מהלויים שנמנו הם עצמם בכורים, וממילא העבודה מוטלת עליהם בלאו הכי, התורה לא כללה אותם בסיכום.²⁵

לפני המשכן, מזרחית לו, חנו משה, אהרן ומשפחותיהם. הם הובדלו וחנו בנפרד²⁶ למרות השתייכותם המשפחתית לקהת, אבי אביהם עמרם.

פדיון הבכורות (ג', מ' – נ"א)

משה מנה את בכורי ישראל מבן חודש ומעלה ומצא כי הם מונים 22,273. לאחר ש-22,000 בני שבט לוי נכנסים תחתיהם לעבודה (לא כולל כאמור את 300 הלויים שהם עצמם בכורים), נשארים מאתיים שבעים ושלוש בכורים שיש לפדותם בכסף - חמשה שקלים כסף לאחד. משה מקיים הגרלה בין כל בכורי ישראל²⁷, ומהם עולים מאתיים שבעים ושלוש הבכורים העודפים המחויבים בתשלום דמי הפדיון²⁸.

דאמר קרא והחונים לפני המשכן וגו' שומרים משמרת המקדש למשמרת. תמיד כ"ו.

²⁷ כיצד עשה, הביא כ"ב אלפים פתקאות וכתב עליהן בן לוי, ועל רע"ג כתב חמשה שקלים, בללן ונתנן בקלפי, אמר להם טלו פתקיכם, מי שעלה בידו בן לוי, אמר לו, כבר פדאך בן לוי, ומי שעלה בידו חמשת שקלים, אמר לו תן פדיונך וצא. סנהדרין י"ז.

²⁸ ונתתה הכסף לאהרן ולבניו. פדיון הבן ניתן לזכרי כהונה, שכן נאמר ונתתה הכסף לאהרן ולבניו. רמב"ם פרק א' מהלכות בכורים הלכה י"ז.

הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה, ולא כנוהג הבעולם להקל העבודה משר גדול ונכבד, ומפרש, לפי שאין גדולה בפלטין של מלך, בבית המקדש.

²⁵ **שנים ועשרים אלף.** וכנגדן בא הקב"ה במלאכים בשעת מתן תורה שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ולא נדרש שאינן אלא שנאן מלאכים ורבותים ואלפי הם שנים ועשרים אלף. ולפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכל ישראל יעבדו לעגל חוץ משבט לוי לפיכך לא הביא מלאכים אלא כנגד שבט לוי. דעת זקנים.

²⁶ **תנו, בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש, מנא הני מילי, אמר רב אשי,**

משמרת בני קהת²⁹ (ד', א' – כ')

כאמור, תפקיד בני קהת לשאת את הכלים המקודשים ביותר – הארון³⁰, המזבחות, המנורה, שולחן-לחם-הפנים³¹ וכלי הקודש.

למילוי התפקיד יבחרו רק מי שמלאו לו שלושים שנה³² וטרם הגיע לגיל חמישים.

ולחם התמיד עליו יהיה. מכאן ללחם הפנים שאינו נפסל במסעות משום יציאה חוץ למחנה. מנחות צ"ה.

בחנייתו נפסל ביוצא חוץ לקלעים כדכתיב (סוף פרשת אמור) 'והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש', ולכאורה הוא מוציא כונת הכתוב מפשטיה, שהכוונה הפשוטה היא שחננו ונסעו לצבאותם ולדגליהם. ונראה עפ"י מש"כ הראב"ע דהלויים לא חנו כאשר נסעו, והלשון כאשר יחנו כן יסעו מוסב אל מחנות ישראל, וזה נראה למ"ד זה לדוחק לאוקמי לשון זה שמוסב אל מחנות ישראל אחרי דכתיב סמוך לנסיעת מחנה לויים, ולכן דריש שבא לרמז על דין אחד השווה בחניה ובנסיעה, כדמפרש, מה בחנייתו נפסל ביוצא אף בנסיעתו נפסל ביוצא, וזהו גם טעם וכוונת הדרשה שבסמוך מה חניתו עפ"י הדבור אף נסיעתו עפ"י הדבור, ודו"ק.

והנה להלן בפרק ד' פסוק ז' בדרשה 'ולחם התמיד עליו יהיה' דריש דלחם הפנים אינו נפסל במסעות, וזה היפך מדרשה זו לכאורה. אבל באמת שניהם צודקים, דכפי שמתבאר בגמ' איירי דרשה זו ודין זה דנפסל במסעות היכי שהלחם מסולק, היינו שעדיין לא הגיע הזמן לסלק את זה עד שנסעו, ומ"מ בתוך מחנה הלוויים הוא שנושאים אותו עמהם עם המשכן ודגלי מחנה ישראל סביב להם, והא דמכשיר ביוצא, איירי בלחם מסודר על השולחן, עיי"ש. תורה תמימה.

³² מבן שלשים שנה. ולהלן הוא אומר (בפרשת בהעלותך) 'מבן חמש ועשרים שנה', הא כיצד,

²⁹ ופקדת אלעזר וגו'. המוציא בשבת בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפו חייב, שכן משא בני קהת, דכתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה, שמן המאור בימינו, וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו, ושמן המשחה היכן היה נתון, כמין צלוחית קטנה היתה לו באפונדתו. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק י' הלכה ג'.

³⁰ תניא, א"ר אלעזר, המוציא משא בשבת למעלה מעשרה טפחים חייב, שכן משא בני קהת, ומשא בני קהת מנלן, ילפינן מארון, דאמר מר ארון תשעה וכפורת טפח, הרי כאן עשרה, וגמירי, דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלרע, ואשתכח דלמעלה מעשרה הוי קאי. שבת צ"ב.

המוציא בשבת, בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו או על כתיפו חייב, שכן משא בני קהת, דכתיב 'ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה', שמן המאור בימינו, וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו, ושמן המשחה היכן היה נתון, כמין צלוחית קטנה היתה לו באפונדתו. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק י' הלכה ג'.

³¹ כאשר יחנו כן יסעו. תניא, לחם הפנים אף במסעות נפסל ביוצא, דכתיב 'כאשר יחנו כן יסעו', מה בחנייתו נפסל ביוצא אף בנסיעתו נפסל ביוצא. מנחות צ"ה.

כיוון שמדובר בכלים המקודשים ביותר הנמצאים בתוך המשכן, מקום המותר בכניסה רק לכהנים, לא יוכלו הקהתים לקחת אותם כפי שהם. לכן מצווים אהרן ובניו לכסות את כל הכלים הקדושים, ורק לאחר שיפורק המשכן יוכלו הלויים-הקהתים לשאת את הכלים המכוסים³³. הקב"ה מטיל את האחריות על שלומם וגורלם של בני קהת על אחיהם הכהנים - בהקפידם על כיסוי נאות של הקודש, ימנעו חלילה את³⁴ מותם.³⁵

בפרשה קט"ן פסוקים

בשיעורים שלהלאה. ועיין ברמב"ן פרשת בהעלותך (ח', כ"ד) כתב בענין דרשה זו וז"ל, אבל לא ידעתי אם זה דברי הכל לרבותינו, כי בלשון יחיד אני שונה אותה בספרי, ר' נתן אומר כתוב אחד אומר וכו', ולא אדע מה אידון בדבריו אלה, כי הלא לפנינו סתמא דגמ' היא כאן, וגם בספרי שם בלשון סתמא נשנית וצ"ע. תורה תמימה.

³³ **בנסע המחנה. אחר שנסתלק הענן כי קודם לכן היה אסור להם ליכנס. ספורנו.**

³⁴ **תניא, המת לחמשים שנה זו מיתת כרת, דכתיב 'אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וזאת עשו להם וחיו', עשו להם דבר של הקנה שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים, וכתיב (בפסוק כ') 'ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו', וכתיב (בפרשת בהעלותך) 'ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה'. תלמוד ירושלמי מסכת ביכורים פרק ב' הלכה א'.**

³⁵ **אל תכריתו. אל תניחו את המשאות באופן שיזכה בהם כל הקודם כי בזה האופן יקרה שידחפו זה את זה ויחללו את הקודש וזה יהיה סבה להכריתם כמו שספרו ז"ל (פרק ב' דיומא) שקרה בתרומת הדשן. ספורנו.**

כ"ה ללימוד ושלשים לעבודה, מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה. חולין כ"ד.

נראה דסמך לדרוש ולחלק כן על שינוי לשון הכתובים בענין זה, דכאן כתיב 'מבן שלשים שנה וגו' לעשות מלאכה באהל מועד', וכ"כ ריש פרשה נשא (פסוק כ"ג) 'מבן שלשים שנה וגו' לעבוד עבודה באהל מועד', וכן שם בפסוק ל', ובבן כ"ה שנה כתיב בפרשה בהעלותך 'יבא לצבא צבא בעבודת אהל מועד'. מזה מבואר שבן שלשים שנה יש לו חיוב וחלק בגוף מלאכת ועבודת אוהל מועד, אבל בן כ"ה שנה הוא רק בא לצבא צבא בעבודה שעובדים אחרים והוא רואה ומתבונן ולומד.

לא נתנה התורה אלו החמשה שנים ללמוד אלא משום שהם הקצה האחרון שצריך לשהות בלימודו, וא"כ מי שלא ראה סימן יפה בכל אלה השנים בלימודו שוב אינו רואה. וי"ל עפ"י זה טעם הדבר שחלק התנא בפרק ה' דאבות בין כל ערך וחלוקת הלמודים משך חמש שנים, כמו שאמרו בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן ט"ו לגמרא, והיינו שמי שאין רואה ברכה במקרא כשהוא עדיין בן תשע עדיין צריך לטפל עמו שנה אחת בלמוד זה שעדיין יש תקוה, וכן

נושאים בפרשת במדבר

הפטרת פרשת במדבר

והיה מספר בני ישראל (הושע ב', א' – ב', כ"ב)

קוראים הפטרה זו בפרשת במדבר העוסקת במנין בני ישראל במדבר, כיון שפתיחת ההפטרה היא בפסוק 'והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר', שהוא מעין הפרשה שנמנו בה בני ישראל למשפחותם לבית אבותם, והיה שם יותר משישים ריבוא כברכת אבותינו. (לבוש סימן תצ"ג)

הנביא הושע מתנבא בסוף ימי ישראל בארץ ישראל בתקופת בית ראשון, כשמלכות ישראל הייתה מחולקת לשניים, מלכות יהודה ומלכות ישראל. בימי הושע מלכו בממלכת ישראל המלכים עזיה, יותם, אחז וחזקיה מלכי יהודה, ובממלכת ישראל היתה תחת שלטונו של ירבעם בן יואש. רבים מבני ישראל היו שנטשו בעת ההיא את ה' ותורתו, והתחברו עם אומות שבשכנותם וסגדו לאליליהם.

רצה ה' יתברך להשפיע עליהם שייטיבו את מעשיהם, ובכך להציל אותם ואת ממלכתם מחורבן נורא הקרב ובא, לכן שלח אליהם חבורת נביאים להוכיחם, בין הנביאים אשר חקקו את נבואתם על הספר נמנה הושע. כאמור, בדומה לשאר הנביאים גם ספרו של הושע מלא בתוכחה קשה, ומתאר את מנת היסורים שיעבור עם ישראל אם לא ישוב אל ה', הושע קורא לבני ישראל לחדול ממעשיהם הרעים ולחזור אל שורשיו. בד בבד עם דברי התוכחה משלב בנבואתו גם דברי נחמה, כי לעתיד לבוא יהיו לבני ישראל ימי גדולה והתקרבות אל ה'.

בהפטרה זו נמשל הקשר בין ה' יתברך לישראל ליחס בין הבעל לאשתו, כאשר ישראל חוטאים מכונה כנסת ישראל לאשת זנונים הבוגדת בבעלה ומתחברת לחברת נואפים,, והנביאים שנשלחו להוכיח ולהזהיר נמשלו לבניה, ובשוב כנסת ישראל בעתיד אל ה' יתברך מתוארת קרבתה אל ה' כקשר אירוסין שלא ימוט לעולם ועד.

דברי תורה בפרשת במדבר

כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי ה' לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שָׁנִים וְעֹשֶׂרִים אָלָף: במדבר ג', ל"ט.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּקַד כָּל־בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם: במדבר ג', מ'.

כָּל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם: במדבר ד', מ"ו.

הנה במנין בני ישראל כתוב בתחילת הפרשה, שהיה על ידי משה ונשיאי ישראל, והנה אצל הלוויים מנו שני פעמים, פעם אחת מבן חודש ומעלה, ופעם שניה מבן שלושים עד חמישים.

במנין השני כתוב 'כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את הלוים למשפחתם ולבית אבתם', אבל במנין הראשון של הלוויים לא כתוב שגם הנשיאים מנו אותם. וכתוב רק 'כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן על פי השם'.

והנראה, דהנה פירש רש"י בפרשת המנין הראשון על הפסוק 'ויפקד אותם משה על פי השם' (ג', ט"ז), אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, אמר לו הקב"ה, עשה אתה את שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר על פי ה' ע"כ לשון רש"י.

מוכח מזה שיש שני דיני ואופני מנין, א. מנין ישראל ומנין שני של הלוויים הלא הוא מה שמנה משה, ב. המנין הראשון של הלוויים, שנעשה על פי ה'. ולפי זה, במנין שעל ידי משה שייך להכליל גם את הנשיאים להיות עמו, אבל במנין שהוא על פי ה' לא שייך לכלול גם את הנשיאים.

עוד כתב רש"י, שכתוב 'ויתילדו על משפחתם' (א', י"ח), שהביאו ספרי ייחוסיהם ועידי חזקת לידתן, כל אחד ואחד להתייחס על השבט. והלא היו

עוד כמה פעמים שמנו את ישראל, בתרומת האדנים, ובפרשת כי תשא, ושם לא מבואר שהיו צריכים להביא ספרי יוחסין, והטעם, משום שבכל המניינים שמנו את ישראל היה זה מנין כללי של כל ישראל (ויש שיטה שמנו גם את הגרים), אבל במנין זה מנו את השבטים, ולכן היו צריכים להביא ספרי ייחוסיהם ועידי חזקת לידתם של כל אחד ואחד להתייחס אל השבט, שהוא משבט זה. ומבואר ברמב"ם שכדי להתייחס לשבט אפשר ב' אופנים, או בעדים, או כמו שיהיה לעתיד לבוא, 'וישב מצרף ומטהר' (מלאכי ג', ג'), שנאמרה הלכה שאז יתייחסו לשבטיהם על ידי נבואה ורוח הקודש, עיין בסוף מלכים.

ולכן, במנין ישראל היו צריכים להביא עדים לאיזה שבט הם שייכים, אך במנין זה של הלויים נאמר 'על פי השם', שהתייחסו לשבט לוי ע"פ ה' ולא הצטרפו לעדים.

חידושי מרן הגרי"ז (סטנסיל)

גבי מנין הבכורים כתב רש"י: פקד כל בכור זכר וגו' מבן חדש ומעלה - משיצא מכלל ספק נפלים. ולגבי מנין הלויים כתב רש"י: מבן חדש ומעלה - משיצא מכלל נפלים. במדבר ג', ט"ו. ויש לבאר מה ההבדל שבבכורים כתב ספק נפלים ובלויים כתב נפלים ללא ספק.

ויש לומר שרש"י דייק לכתוב כן, שלגבי מנין הלויים שפקד אותם על פי ה', וכמבואר שהלך משה ועמד על פתח האוהל ובת קול יוצאת מן האוהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באוהל, ומבואר במדרש רבה שדווקא במנין הלויים ולא במנין הבכורים שלא נאמר בו על פי ה'. ומה שמנה הקב"ה בעצמו מבן חודש ומעלה, כיון שכלפי שמיא אין ספק לכן כתב רש"י 'משיצא מכלל נפלים' היינו בוודאי, ומה שמנו הבכורים שלא היה על פי ה', היה צריך למנותם מבן חודש כדי לצאת מן ספק נפל, ולכן כתב רש"י 'משיצא מכלל ספק נפלים'

לוית חן

הרב צבי פרוש

P0504114480@gmail.com